

1 FORMÅL

Dette VA/Miljø-bladet beskriver prosedyrer for hvordan kommuner kan forvalte myndighet overfor bedrifter som slipper ut vegetabilsk eller animalsk fett i sitt avløpsvann.

Hensikten er å unngå gjentetting av avløpsledninger, og overbelastning av kommunale renseanlegg.

Myndigheten er gitt i Forurensningsforskriften del 4 avløp, kap. 15A. Påslipp /1/, som ble innført fra 1. januar 2006.

Se også www.miljokommune.no for informasjon og maler til brev.

2 BEGRENSNINGER

Forvaltning og oppfølging av fettutskillere kan gjennomføres med grunnlag i ulike regelverk, avhengig av hva kommunen har vedtatt. Dette inkluderer eventuelt sanitærreglement, tilknytningsbestemmelser og lokale påslippskrav.

Forslaget som beskrives her tar utgangspunkt i at kommunene utfører forvaltning etter kap. 15A i Forurensningsforskriften. Påslippstillatelse kan gis som enkeltvedtak, eller med grunnlag i vedtatt lokal forskrift.

3 FUNKSJONSKRAV

Forvaltning etter regelverket skal sikre at alle utskillere blir tilfredsstillende dimensjonert, bygget og montert i henhold til standard NS-EN 1825 -1 og 2. Utskilleteren skal være CE-merket.

Videre skal den driftes i henhold til gjeldende veileder, sanitærreglement og ev. gitte påslippstillatelser.

Påslippskrav på fett og KOF (kjemisk oksygenforbruk) kan fastsettes dersom kommunen mener dette kan begrunnes faglig. Det må da etableres målepunkt/prøvekum etter fettutskilleteren for uttak av vannprøver for analyse.

Se figur 1 og 2 for eksempler på fettutskillere.

4 LØSNINGER

4.1 HJEMMELSGRUNNLAGET

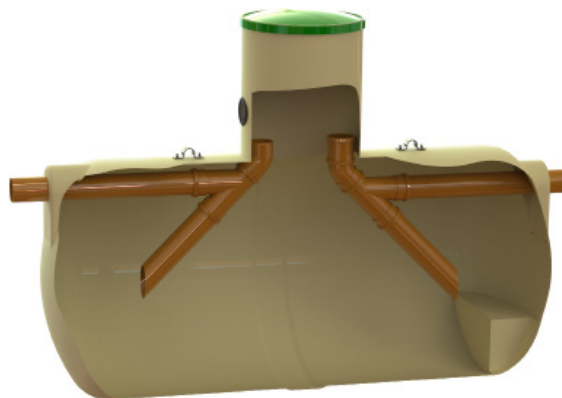
Den enkelte kommune kan med grunnlag i forurensningsforskriften kap. 15A gi påslippstillatelse som enkeltvedtak, eller utøve forvaltning etter

vedtatt lokal forskrift. Lokale forskrifter utarbeides av den enkelte kommune. Dette er et tids- og ressurskrevende arbeid, som bør begrunnes faglig. Normalt vil det være behov for en påslippstillatelse også ved vedtak om lokal forskrift.

Med mindre kommunen har spesifikke utfordringer som ikke kan løses gjennom det nasjonale regelverket, vil bruk av enkeltvedtak (påslippstillatelse til den enkelte bedrift) ofte være den beste løsningen for de fleste kommuner.

Figur 1. Eksempel på en gulvstående fettutskiller i kjeller. Illustrasjon: ODIN Maskin AS.

Figur 2. Eksempel på nedgravd fettutskiller. Illustrasjon: Vestfold Plastindustri AS.

4.1.1 NYE VIRKSOMHETER

Når forvaltning skal organiseres og igangsettes må man først sikre at kommunen og teknisk etat har det nødvendige grunnlaget for å pålegge installasjon, og gi retningslinjer for drift av fettutskillere. Dette hjemmelsgrunnlaget ligger nå i forurensningsforskriften kap. 15A, samt i den enkelte kommunes eventuelle vedtak om Normalreglement for sanitæranlegg (se /1/), og lokale tilknytningsbestemmelser.

For ytterligere veiledning, se Rapport 185/2011 fra Norsk Vann "Fett i avløpsnett. Kartlegging og tiltaksforslag".

Nye bedrifter som etablerer seg i kommunen må søke om påslippstillatelse, og tillatelse gis med grunnlag i ovennevnte forskrift og reglement/veiledere. For anlegg med lite vannforbruk kan kravet være tømmeavtale, gjennomføring av faglig vurderte tømmerutiner, og årsrapportering. For større bedrifter kan ev. påslippskrav til fett og KOF fastsettes. Disse bedriftene må da etablere og gjennomføre et måleprogram. Måleprogrammet skal godkjennes av kommunen i forbindelse med søknad om påslippstillatelse.

Det bør settes krav til innsending av en årsrapport i februar hvert år, som dokumenterer driften av fettutskilleren og at kravene i påslippstillatelsen overholdes.

4.1.2 EKSISTERENDE VIRKSOMHETER

Bedrifter med fettutskiller vil kunne beholde sin eksisterende påslippstillatelse hvis de nye kravene til drift og tømning overholdes. Dersom eksisterende bedrift har høyt vannforbruk, og kommunen ønsker å utvide kravene med påslippskrav på fett og KOF, må bedriften søke om tillatelse på nytt. Måleprogram må da sendes inn sammen med ny søknad.

Det bør da også settes krav til innsending av en årsrapport i februar hvert år, som dokumentasjon på driften av fettutskilleren.

4.2 HVILKE BEDRIFTER I KOMMUNEN HAR FETTUTSKILLER?

Det bør først utarbeides en oversikt over alle installasjoner av fettutskiller i kommunen, dersom denne ikke finnes.

Pålegg om installasjon av fettutskiller fra kommunens side har som oftest kommet i forbindelse med rørleggeranmeldelser ved nybygg, rehabiliteringsarbeider eller påbygg. I bedrifter med større utslipp er også kravene i noen tilfeller fastsatt av Miljødirektoratet/Fylkesmannen.

I mange bedrifter er også bruksendring til f.eks. gatekjøkken eller kantine foretatt uten registrering og installering av fettutskiller.

Å oppnå totaloversikt over bedriftene som fører fettholdig avløpsvann til kommunens ledningsnett vil være et relativt omfattende arbeid, og god organisering er nødvendig.

Følgende fremgangsmåte anbefales:

1. Gjennomgang av arkiv og/eller situasjonsplaner for kartlegging av alle bedrifter i kommunen som har utslipp av fettholdig avløpsvann. I denne sammenheng kan det søkes på følgende bedrifter/institusjoner:

- Restauranter
- Kafeer/konditori
- Catering/ferdigmatprodusenter

- Stormarkeder med kjøttdisk
- Gatekjøkken
- Kantiner
- Sykehjem, aldershjem, og andre institusjoner med kantine/kjøkken

2. Søk i næringsmiddelindustri:

- Meierier
- Slakterier
- Kjøttforedlingsbedrifter
- Margarin/matoljefabrikker
- Hermetikkindustri
- Røkerier
- Fiske-/friteringsbedrifter

Mattilsynet har registrert alle ovennevnte bedrifter, og vil på forespørsel kunne fremlegge en liste over disse. Alle bedrifter med informasjon tilgjengelig registreres.

3. Øvrig søk i Brønnøysundregistre/Gule sider/hjemmesider gjennomgås for samme kategorier nevnt under pkt. 1.
4. Brev med registrerings skjema sendes til alle bedrifter som er funnet under pkt. 2, og som ikke er registrert i kommunens arkiv.
Se brevmal A for forslag til tekst.
5. Med bakgrunn i innhentet informasjon fra pkt. 1-4 kan det utarbeides en liste over alle eiere av fettutskiller i kommunen.

Hvis en bedrift ikke sender inn informasjon, og det er mistanke om utslipp av fettholdig avløpsvann, føres det tilsyn i virksomheten. Tilsynet bør gjennomføres av en fagkyndig med tilstrekkelig rørlegger/VVS-teknisk kompetanse. Hvis ikke kommunen har tilstrekkelig kompetanse, kan en ekstern VVS-teknisk konsulent benyttes.

Se figur 3 for forklaring på hvorfor tilsyn bør gjennomføres.

Figur 3. Bilde av en dårlig vedlikeholdt fettutskiller. Utskilleren er ikke tømt, og det er ikke lokk på utløpskassen. Fettet kan derfor renne rett over skilleveggen og ut på avløpet (pilen).

4.3 REGISTRERINGS-/TILSTANDSKONTROLL AV ALLE UTSKILLERE

For å oppnå full oversikt må alle utskillerer i kommunen registreres og kontrolleres. Dette kan utføres etter to alternative modeller:

Alt. 1:

Kommunen tilbyr tilstandskontroll, tømning og registrering.

Alt. 2:

Kommunen pålegger eier av fettutskiller å dokumentere drift av sitt anlegg.

Monterings- og tilstandskontroll må utføres av fagkyndig.

Komplett tilstandskontroll består av følgende:

- Tømning/rengjøring av utskiller.
- Materialkvalitet (visuell vurdering etter at fettutskiller er rengjort og tømt).
- Kontroll av vannmengder (dimensjoneringsgrunnlag).
- Kontroll av våtvolum (oppholdstid).
- Kontroll av slamfang.
- Kontroll av prøvetakingskum (ved bedrifter som har påslippskrav og måleprogram)
- Installasjonsplassering (adkomst, tømme mulighet). NB: Kontrolleres opp mot Mattilsynets krav.
- Tilbakefylling av rent vann.

Det bør vurderes nøye hvilke sluk og installasjoner som skal tilkobles fettutskiller. Best utskillingseffekt oppnås hvis kun kummer og avløp der mesteparten av fett faktisk fjernes, tilkobles fettutskilleren. Ofte må anlegget tilpasses en eksisterende planløsning, der plass kan være begrensende faktor. Videre vil rutiner, reelle fettutslipp og behovet for vask variere fra bedrift til bedrift.

Kummer og sluk fra vaskeprosesser med sterke kjemikalier og vann med høy temperatur, bør ikke kobles til utskilleren hvis det i praksis ikke fjernes mye fett her. Veldig varmt vann og rensemidler kan ødelegge funksjonen til utskilleren. Avløp fra for eksempel glassvaskere bør derfor ikke kobles til fettutskilleren. Her skal høy temperatur og vaskemidler hovedsakelig sikre sterilisering.

Gode rutiner før vask kan også gjøre opp for en liten utskiller, eller gjøre det akseptabelt å frakoble avløp fra steriliseringsvask. Generelt må det reelle behovet vurderes fra sak til sak.

Figur 4. Utløpskasse i dårlig vedlikeholdt utskiller. Fett vil her føres urensset ut på avløpet (pil).

Figur 5. Fettutskiller som fungerer etter hensikten. Fettet holdes tilbake i utskillerdelen, og utløpskassen er ren. Pilen viser utløp fra utskilleren.

4.3.1 ALT. 1: KOMMUNEN TILBYR TILSTANDSKONTROLL, TØMMING OG REGISTRERING

Dette alternativet gir erfaringsmessig best resultat.

Tømning – valg av renovatør

En tilbudsforespørsel sendes til renovatører (septik- og slamtømmere). Tankbilen bør ha et spyle-system med varmtvann.

Registreringsarbeidet

Registrering bør utføres av en fagperson med både VVS- og rørleggerteknisk bakgrunn. Hvis kommunen ikke har tilstrekkelig kompetanse internt kan innleid rådgiver utføre arbeidet.

Informasjonsbrev

Når renovatør og kontrollør er valgt sendes det ut et brev til alle eiere av fettutskillerer med varsel om oppstart av arbeidet. Varselet følges opp med et pålegg om gjennomføring. Se *brevmal B* for forslag til tekst.

Tømning og registrering

Renovatør og kontrollør gjennomfører tømning og registrering av alle utskillerer i fellesskap.

Eier av utskiller står i denne sammenheng fritt til å benytte seg av tilbudet fra kommunen. Hvis ønskelig kan eier organisere tømning og kontroll av anlegget selv.

Rapportering/grunnlag for forvaltning

Kontrolløren rapporterer registreringsarbeidet, se kap. 4.4. Ved funn av feil eller mangler ved anlegget, kan kommunen så sende varsel om pålegg om utbedring av dette. Kommunen kan også kreve tiltak for å optimalisere driften.

Pålegget skal ha klare tidsfrister dersom varselet ikke følges opp og innrapporteres.

4.3.2 ALT 2: KOMMUNEN PÅLEGGER EIER AV FETTUTSKILLER Å DOKUMENTERE DRIFTEN

Hvis kommunen ikke ønsker å gjennomføre kontrollen i egen regi, sendes det ut brev til alle eiere av fettutskiller med varsel om pålegg om å gjennomføre kontrollen selv. *Se brevmal C for forslag til tekst, side 6.*

Denne modellen for å oppnå full oversikt kan være mindre arbeidskrevende for kommunen og er ofte best egnet i kommuner med få fettutskiller. Arbeidsmengden vil være avhengig av hvor mange som ikke følger opp pålegget om dokumentasjon.

Samtidig med varsel om pålegg bør det varsles om vedtak om tvangsmulkt, *se brevmal C*. Dette kan også sendes ut med pålegg om tiltak, men dette krever utsending av nok et vedtaksbrev.

4.3.3 BRUK AV TVANGSMULKT

Tvangsmulkt skal brukes som virkemiddel for å få gjennomført et tiltak. Forurensningsloven § 73 gir kommunen hjemmel for bruk av tvangsmulkt. Størrelsen på tvangsmulkten må stå i forhold til virksomhetens størrelse, men må være stor nok til at gjennomføring av tiltaket lønner seg.

Bedriftene som ikke svarer etter varsel om pålegg bør følges opp med pålegg som gir klar frist for innlevering av dokumentasjonen. Samtidig kan tvangsmulkt vedtas, eller varsles hvis dette ikke er gjort tidligere. Dersom ikke dokumentasjon er sendt inn til det fastsatte tidspunktet, kan tvangs-

mulkt innkreves iht. tvangsfullbyrdelsesloven § 7-2 punkt d).

4.4 OPPFØLGING AV FORVALTNINGSMYNDIGHET

Varsel, pålegg og utbedringstiltak

Når all dokumentasjon er mottatt og registreringsarbeidet er utført, samordnes dette i en rapport. Rapporten skal danne grunnlag for å gi varsel om pålegg om eventuelle utbedringstiltak, eller pålegg om etablering av fettutskiller og prøvekum der dette mangler.

Registrering

Når omfanget av fettutskillerne og deres tilstand er dokumentert, og tømmerutiner avklart og bestemt, bør alle data registreres.

Databasen der informasjonen lagres bør kunne kobles opp mot matrikkelen, slik at fettutskillerne koples opp mot eiendommer (G.nr./B.nr.) og ledningskart.

Følgende data bør være tilgjengelig:

- Bedrift/navn
- Adresse
- G.nr./B.nr.
- Prosess som utføres på stedet
- Type fettutskiller/våtvolum
- Størrelse på slamfanget
- Om det finnes prøvetakingskum
- Tømmerutiner
- Registrert tømmevolum

Tømmerutiner

Registreringsarbeidet skal også avklare og helst anbefale tømmerutiner for hver utskiller. Eier av fettutskilleren er ansvarlig for å følge opp de anbefalte tømmerutinerne. Kommunen må gi pålegg om å sende inn dokumentasjon på at rutiner overholdes. Informasjon i en årsrapport kan brukes som grunnlag for pålegg om tiltak hvis tømmerutinerne ikke følges.

Henvisninger:		Utarbeidet:	juli 1997	Promitek AS
/1/	Forskrift om begrensnings av forurensning (forurensningsforskriften), del 4, kapittel 15A, av 01.01.2006.	Revidert:	februar 2018	NIRAS Norge AS
/2/	Normalreglement for sanitæranlegg. 4. utgave, 1998.	/4/	OVA-norm, 1992	
/3/	Norsk standard NS-EN 1825-1 og NS-EN 1825-2	/5/	Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg, 2012	

Brev A

Kartlegging av virksomheter med utslipp av fettholdig vann til avløp

Kommunen har ansvar for oppfølging av vann- og avløpsnett. Ledningsnett og renseanlegg skal håndtere utslipp av avløpsvann, men er ikke bygget for å ta imot store mengder fettholdig vann. Hvis store mengder fett tilføres ledningene vil de kunne tettes igjen, noe som skaper driftsproblemer. Kommunen må da bruke store ressurser på å stake opp og spyle rørene rene igjen.

Det er derfor meget viktig at fett fjernes før utslipp til avløpsnett. Dette kan gjøres både ved å fjerne fett før vask av utstyr, og ved bruk av fettutskiller. Fettutskilleren installeres etter skyllekum, men før påslipp til avløpet.

Ved innsending av byggemelding for nybygg eller ved rehabiliteringsarbeid, vil kommunen kunne pålegge installasjon av fettutskiller hos de bedrifter som fører fettholdig avløpsvann til kommunens ledningsnett. Deres bedrift er imidlertid ikke registrert i våre arkiver med fettutskiller. Registrert informasjon om driften som utføres hos dere tilsier at dere kan ha utslipp av fettholdig vann.

Varsel om pålegg

Som en del av arbeidet med å få oversikt over alle bedrifter som produserer fettholdig vann i kommunen, varsler vi nå pålegg om innsending av informasjon om driften deres. Hjemmel for pålegget er forurensningsforskriften § 15A-2.

Vi ber derfor om at dere fyller ut vedlagte registreringsskjema og sender det til kommunen innen [dato].

*** Info om frist for uttalelse til varselet ***

*** Varsel følges opp med pålegg ***

Vedlegg: *Registreringsskjema.*

Vedlegg til brev A Registreringsskjema

Navn på bedrift
Adresse
Postnr./Poststed
Telefonnr.
Kontaktperson

Virksomhetens hovedaktivitet (bransje):

Har virksomheten kjøkken/kantine/salg av ferskmat?

Driver virksomheten med aktiviteter som kan føre til fettholdig avløpsvann (grilling, steking, oppvask e.l.)?

Har bedriften fettutskiller (Ja/Nei)?

Dette skjemaet sendes innen (dato) i utfylt stand til: (navn) kommune

Brev B

Varsel om samordnet tilstandsvurdering av fettutskillere

Kommunen har utfordringer med utslipp av fett til avløpsnett. Fettutskillere kan bidra til å redusere utslippet av fett til avløpet, men anleggene må vedlikeholdes. Kommunen vil derfor foreta en samordnet tømning og registrering av alle registrerte fettutskillere, i samarbeid med renovatør, (firma).

Varsel om gjennomføring av tilstandsvurdering

Med hjemmel i forurensningsforskriften § 15A-2 vil følgende arbeid utføres:

- Tømning av slamfang og fettutskillere
- Rengjøring
- Inspeksjon/kontroll (visuell)
- Vurdere/anbefale tømmerutiner
- Kontroll av våtvolum
- Kontroll av montering av anlegg
- Kontroll av vannbelastning

Registreringsarbeidet vil danne grunnlag for rapportering til kommunen og hver enkelt eier av fettutskiller.

Kostnader

Registrering og rapporteringsarbeid vil koste kr.( ) pr. fettutskiller. Dette arbeidet må eier av utskiller selv betale.

Tømning og rengjøring av slamfang og utskiller vil måtte utføres sammen med registreringsarbeidet. Dette arbeidet skal også betales av eier av utskiller. Priser for tømning vil være:

- Fett (inklusive transport/fellesavgift):
kr. _____,- pr. m³
- Slam (inklusive transport/fyllplassavgift):
kr. _____,- pr. m³
- Timepris for tankbil:
kr. _____,- pr. time

Ovennevnte priser er gitt med forutsetning av at utskilleren er tømt regelmessig. Tømmearbeidet kan ellers bli mer omfattende, og arbeidet vil da faktureres etter medgått tid.

Renovatør (firmanavn) vil fakturere eier av utskiller direkte iht. ovennevnte priser.

Tømning i egen regi

Eier av fettutskilleren står fritt til å velge et annet kvalifisert firma (renovatør) til gjennomføring av tømning og rensing. Eier av utskiller må da gi beskjed til kommunen om hvilken renovatør det er ønskelig å benytte innen (dato).

Dokumentert, komplett registreringsrapport må da sendes til kommunen innen (dato).

Hvis eier av utskilleren kan dokumentere å ha tømt sitt anlegg regelmessig, vil ikke utskilleren måtte tømmes på nytt. Registreringsarbeidet vil for disse bli utført uten tømming.

Oppstart av arbeidet

Registreringsarbeidet vil starte (dato) og det blir tatt kontakt pr. telefon for å avklare tidspunkt nærmere.

*** Info om frist for uttalelse til varselet ***

*** Varsel følges opp med pålegg ***

Brev C

Varsel om pålegg om tilstandsvurdering av fettutskiller.

Kommunen har utfordringer med utslipp av fett til avløpsnett. Fettutskillerne kan bidra til å redusere utslippet av fett til avløpet, men anleggene må vedlikeholdes. Alle eiere av slike anlegg har plikt til å sørge for at anlegget fungerer som det skal, slik at utslipp til avløpet unngås. Derfor ønsker kommunen nå å kartlegge rutinene for drift og vedlikehold av fettutskillerne.

Varsel om pålegg

Med hjemmel i forurensningsforskriften § 15A-2 varsler vi med dette pålegg om innsending av følgende informasjon om drift av fettutskiller:

- Gjennomført kontroll av slamnivå i slamfang, våtvolum og oppsamlingstank.
- Tømming av utskiller, inkl. kopi av tømmerapporter.
- Type og dimensjonering av anlegg, inkl. volum på anlegg og tilført vannmengde.
- Plankart som viser sluk, ledninger og fettutskiller.
- Rutiner for vedlikehold og drift av anlegg (driftsinstruks, kontrollskjemaer og anbefalte tømmerutiner).

Dokumentasjon på at punktene over er gjennomført skal sendes til kommunen innen (dato).

Dersom tømming allerede er utført regelmessig siste år kan kravet om tømming ses bort fra. Dokumentasjon inkl. kopi av tømmerapporter for siste år skal likevel sendes inn innen fristens utløp.

Varsel om tvangsmulkt

I henhold til forvaltningsloven § 16 varsler vi med dette om at det vil fattes vedtak om tvangsmulkt på kr. (XXX), dersom pålegget om innsending av informasjon ikke følges opp innen fristen (dato).

Vedtaket om tvangsmulkt fattes med hjemmel i forurensningsloven § 73. Tvangsmulkt brukes som virkemiddel for å sikre at tiltaket for å unngå forurensning gjennomføres.

*** Info om frist for uttalelse til varslene ***

***** Varsler følges opp med pålegg/
innkreving av mulkt *****